

LLIBRES

Dos Jules i la genuïna carn de canó

Apareixen al mateix temps dos llibres clàssics amb moltes semblances: «El testamento de un bromista», de Jules Vallès, i «Pelo de zanahoria», de Jules Renard. Tots dos, històries sobre el dur aprenentatge de la vida de sengles vailets de classe desfavorida i pares –sobretot mares– tirànics

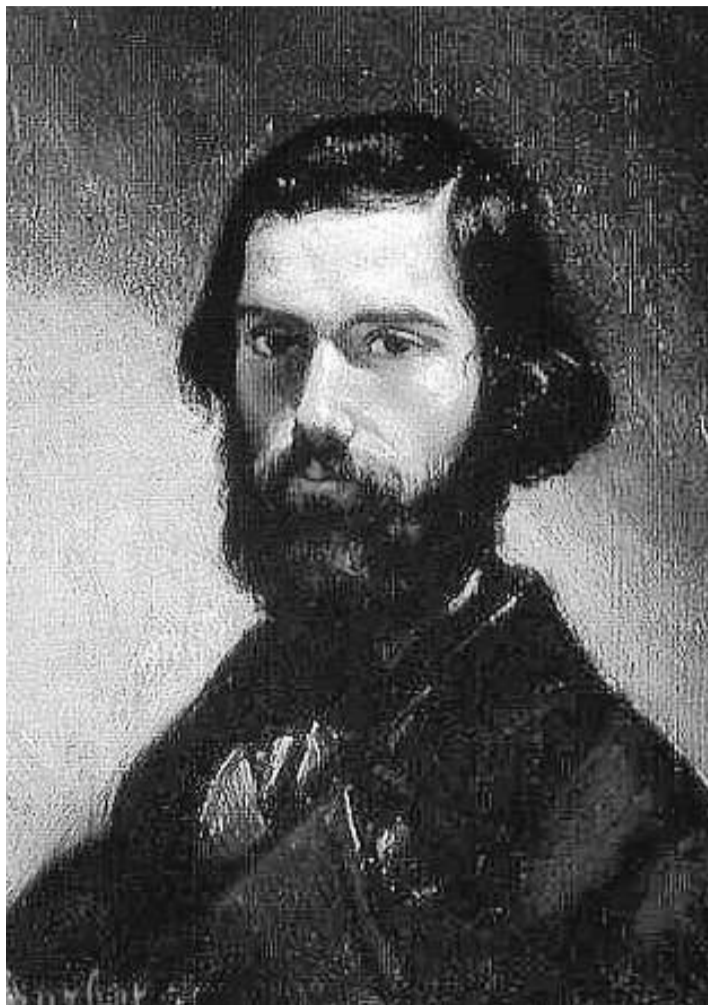
JORDI LLAVINA

● Els protagonistes d'aquestes dues *nouvelles* són nois que s'han d'obrir pas a la vida. El primer obstacle, però, en un cas i en l'altre, és sobretot la mare. Diuen que Renard va explicar, en aquesta novel·leta, la seva pròpia història de nen: un passar comptes amb la mare que el va parir. La seva bilis no ha perdut gota d'acidesa. Vallès se'n mostra, en aquest sentit, una mica més indulgent. No gaire més, però.

► **1. L'escola de la fam.** Ernest Pitou és el marrec que protagonitza aquest testament singular, tan ple de vida. Forma part de la plebs, va brut i espeyllifat, menja quan té alguna cosa comestible a mà (o a boca). Si no té res, dejuna (que és sovint). Si té set i no hi ha aigua o vi a prop, es beu la tinta del tinter (i no pas de manera metafòrica). Troba que s'està molt millor a l'orfenat que no pas a la casa familiar. El retrat que ens dona dels seus pares és càustic, però no del tot desprietat com en el cas de Renard (que va voler matar la mare amb el seu llibre). Ernest vol esdevenir un re-

volucionari de pro. Té un padri vell, que fa pudor de tabac i que li aporta la sola dosi de tendresa que ha conegut en tota la infància –un padri que insinua una certa tirada pedòfila, tot s'ha de dir–. Tot el que descriu Vallès és, francament, duríssim, però sembla que ho faci amb *fair play*. El món del camp i de la província recorden Daudet o certs poemes bucòlics però amb una punta de mala llet de Pascoli. El retrat del rebel és rimbaudià.

Es tracta d'una obra menor –i menor que la de Renard–, però a mi m'ha interessat més que la de l'altre Jules (el Jules admirat per Pla o Morand). Potser per l'estructura acumulativa: mena d'àlbum d'instants *choisis* del personatge, el creixement difícil, les vergassades que rep a tort i a dret, el descobriment de la sensualitat (muntant a cavall, darrere d'una cosineta que està molt bona), l'ambició revolucionària... Recordava Andreu Nin que més de 60.000 obrers van acompanyar el taüt de Vallès cridant «Vive la Commune!». Era, ja es veu, tot un personatge. Aquesta obreta tan cu-

Retrat de Jules Vallès signat per Courbet.

riosa –que també m'ha dut, potser per la seva condició d'aplec de notes per fer el retrat del personatge, el record de *Paludes*, d'André Gide– fa obrir la gana per la literatura d'aquest escriptor subversiu. O la set, més ben dit, per beure'n la tinta dels seus llibres.

► **2. Matar la mare.** Si fos viu, un tindria ganes de preguntar-li a Renard: Jules, ¿però què collons et va fer, ta mare, que li vols tant de mal? *Poil de carotte* és un clàssic de la literatura juvenil (i no juvenil). Ana María Moix, en el pròleg, apunta que actualment l'obra es considera poc menys que una agressió a la sensibilitat adolescent. Joestic

amb la traductora i prologuista: no estaria gens malament que adolescents (i no adolescents) d'avui dia invertissin unes hores llegint aquesta novel·la de formació (i de deformació).

Hi ha un episodi en què «cabells de pastanaga» assassina un gat, perquè sospita que la seva carn farà un bon esquer per pescar crancs. Renard no estalvia detalls de l'escabexada. Però un cop el jove protagonista –lleig com un peca– ha atonyinat el felí de mala manera, aleshores s'hi abraça i les urpes mortes de l'animal encara es claven en la carn del noi. És un capítol formidable, d'una cruesa lírica i moral senzillament modèlica. ¿Tenia cap altra op-

ció, el jovenet, després del tracte rebut dels seus pares i dels seus dos germans grans?

Ni el nom, no es recorda del noi, perquè tothom li diu «cabells de pastanaga» (és ben pèl-roig). Aquest llibre fa més cara de novel·la que el de Vallès: creix, capítol rere capítol, amb el creixement del protagonista. La mare, cruel i despòtica com ja no se'n recorden (si de cas, hauríem de rastrejar rondalles populars i contalles d'aquelles tan bèsties d'abans, que es peixaven als infants sense el filtre del políticament correcte ni altres excipients). El petit dels Lepic va trampejant com pot els avatars de la seva vida desgraciada: esdevé una mena de conillet d'Índies de la sevícia i l'abjecció familiar. Rep bastonades a desdir. No ambiciona convertir-se en revolucionari (com Ernest Pitou), sinó que amb prou feines pretén anar fent pel camí del pedregar de la seva existència. Hi ha, però, un moment clau en la novel·la: el dia que planta cara a la seva mare i adopta la cèlebre frase de *Bartleby* l'escriptor, però estalviant-se'n el començament (el «m'estimaria més»). Cabells de pastanaga diu que no, la gallineta ha dit que prou, i a partir d'aquí com a mínim es fa respectar una mica més. En definitiva, per fer-te valorar t'has de mostrar fort i inflexible amb l'enemic.

► EL TESTAMENTO DE UN BROMISTA

Jules Vallès. Traducció de Luis Eduardo Rivera. Editorial Perifèrica. 102 pàgines. Càceres, 2006. 10 €

► PELO DE ZANAHORIA

Jules Renard. Traducció i pròleg d'Ana María Moix. Lumen. 222 pàgines. Barcelona, 2006. 13,90 €

Poesia jueva i celebracions nupcials

JOAN SANTANACH

● Entre els fons manuscrits de la Biblioteca Bodleiana d'Oxford es troba un recull, força extens, de poesies hebrees escrites entre mitjan segle XIV i començament del XV. Aquesta col·lecció, en què les peces litúrgiques es combinen amb d'altres de profanes, és molt probablement de procedència catalana. Si més no, així ho indiquen les cinc poesies que conté en aquesta llengua, les quals, com la resta del volum, són escrites amb caràcters he-

breus. De les cinc poesies aljamiades, n'hi ha tres que també van ser copiades en un altre còdex, igualment conservat lluny de les nostres fronteres, a la Biblioteca Nacional de Jerusalem.

Consells als nuvis

Llevat del primer, en què es desenvolupa el tema de la malmaridada –en aquest cas, una jove casada amb un ancià–, la resta de poemes són cants nupcials destinats a ser cantats durant la festa de les noccs, en els

quals es donen consells als nuvis i se'ls parla de la vida de casats que inicien. No hi manquen tampoc alguns mots en hebreu i expressions extretes dels textos bíblics. Tot plegat, escrit amb un to senzill i popular, que els fa sens dubte propers: «A la nit, quan ambdui jaureu/ janglant, rient, quaix qui no ho veu./d'alguns pessics d'amor n'hauréu.»

Són cançons que ens parlen de la vida quotidiana i de les celebracions dels jueus que viuen a l'antiga Corona d'Aragó,

i que, com a tals, juntament amb l'hebreu, usaven el català a l'hora d'escriure poesies, cartes privades o determinades ordinations jurídiques. Això, és clar, fins que el 1492 els Reis Catòlics en van ordenar l'expulsió dels territoris peninsulars. No fóra sorprenent que la sortida del país dels dos manuscrits amb els cants de noccs s'hagués produït en aquestes circumstàncies.

JOAN SANTANACH és professor de literatura catalana medieval de la UB.

La portada del llibre.